

Aan de gemeenteraad

Behandeld door	I.C.M. van de Klundert	Datum	22 juni 2017
Doorkiesnummer	030 – 28 64115	Ons kenmerk	4564044
E-mail	i.van.de.klundert@utrecht.nl	Onderwerp	Burgerinitiatief Elke dag een Nacht van de Nacht
Bijlage(n)	Geen	Verzonden	
Uw kenmerk			
Uw brief van			Bij antwoord datum, kenmerk en onderwerp vermelden

Geachte leden van de raad,

Op 27 oktober 2016 heeft het burgerinitiatief 'Elke dag een Nacht van de Nacht' een petitie aangeboden om meer aandacht voor lichthinder in de stad te vragen. Als reactie op deze petitie hebben wij u een raadsbrief gestuurd (31 januari 2017, kenmerk 4195995). Op uw verzoek hebben de initiatiefnemers van het burgerinitiatief hun initiatief in een Raadsinformatiebijeenkomst (2 februari 2017) toegelicht.

In de commissievergadering van 28 maart 2017 zijn het burgerinitiatief 'Elke dag een Nacht van de Nacht' en de raadsbrief besproken. In de commissievergadering bleek dat de initiatiefnemers na 2 februari ook een raadsvoorstel hadden gemaakt. In de commissievergadering is daarom afgesproken dat wij met de initiatiefnemers in overleg gaan en dat het college met een reactie op het door de initiatiefnemers ingediende raadsvoorstel komt. Onderstaand gaan we in op de punten van het raadsvoorstel. Tot slot gaan we ook in op de openstaande vragen die zijn gesteld tijdens de behandeling in de commissie.

Overleg met burgerinitiatief

We zijn na de commissiebespreking van 28 maart in overleg gegaan met de initiatiefnemers om hun ideeën en de voorgestelde besluitpunten te laten toelichten. Wij hebben begrepen dat het belangrijkste doel van de initiatiefnemers is om het onderwerp lichthinder structureler op de agenda te krijgen. Ze willen graag snel aan de slag met een aantal concrete acties en zien ook graag een aantal aanscherpingen in het beleid. De initiatiefnemers geven aan dat ze verwachten dat dit niet zonder extra financiële middelen kan.

Raadsvoorstel initiatiefnemers

De initiatiefnemers hebben een raadsvoorstel gemaakt. Zoals in de commissiebehandeling door de initiatiefnemers is aangegeven gaat het niet zozeer om het overnemen van het raadsvoorstel zoals het er nu ligt. Het gaat de initiatiefnemers er om dat er een meer proactieve uitvoering van bestaand beleid en aanscherping van het huidige beleid komt. Ze bieden aan hierover in overleg met de gemeente te willen blijven.

Hieronder gaan we de beslispunten van het voorliggende raadsvoorstel van de initiatiefnemers langs. De beslispunten richten zich op het nemen van een 1) aantal concrete maatregelen en 2) het doorvoeren van een aantal aanscherpingen in het beleid.

Aantal concrete maatregelen om lichthinder tegen te gaan

In het raadsvoorstel van de initiatiefnemers zijn een tweetal beslispunten opgenomen waarin *concrete maatregelen* worden voorgesteld om lichthinder tegen te gaan:

Beslispunt raadsvoorstel Burgerinitiatief 1: Beperk lichtvervuiling op de urgentste plekken

- 1. Scherm sportverlichting af*
- 2. Laat verlichting alleen branden als het functioneel is*
- 3. Zet aanlichting van gebouwen na 23 uur uit (op uitgangsavonden 24 uur) uit*
- 4. Zet grondspots, en aanlichting van bomen uit*
- 5. Start een meldpunt overbodige verlichting*
- 6. Pak de lichtvervuiling in parken en hoofdgroenstructuur en ecologische verbindingen aan. Rapporteer en evalueer en maak over de jaren 2017 en 2018 een inventarisatie van aangepakte knelpunten.*

Beslispunt raadsvoorstel Burgerinitiatief 2: Alle bestaande lichtmasten die in aanmerking komen af te schermen van hemel, water en groen

Het college op te dragen om alle bestaande lichtmasten die daarvoor in aanmerking komen, af te schermen van hemel, groen en water. Vanaf de komende Nacht van de Nacht dient het afschermen in volle gang te zijn. Het college dient met de voorjaarsnota 2017 een plan van aanpak ter informatie aan de Raad voor te leggen. Dat plan dient in samenspraak met de initiatiefnemers te worden opgesteld. De Raad draagt het college op om jaarlijks bij de voorjaarsnota over de voortgang te rapporteren.

Naast de concrete maatregelen vraagt het burgerinitiatief ook om een aantal aanscherpingen in het huidige beleid door te voeren. Het gaat dan om de volgende beslispunten:

Beslispunt raadsvoorstel Burgerinitiatief 3: Beperken toekomstige lichtvervuiling en energieverbruik door middel van ondersteunende maatregelen

Het college op te dragen lichtvervuiling en energieverbruik met diverse ondersteunende maatregelen voor de toekomst verder te beperken:

- Communiceer over het beleid*
- Plaats vanaf heden alleen functionele verlichting*
- Plaats niet meer masten dan noodzakelijk*
- gebruik maximaal 3000 Kelvin (LED lampen)*
- Het Handboek Inrichting Openbare Ruimte (HIOR) wordt in het belang van voorkomen van lichthinder aangepast*
- het college op te dragen om hen te informeren over de juridische mogelijkheden om lichtvervuiling te beperken*

Beslispunt raadsvoorstel Burgerinitiatief 4: Extra financiering voor maatregelen in de voorjaarsnota 2017 vrij te maken voor de financiering van beslispunt 1 en 2 en met de programmabegroting 2018 met financieringsvoorstellen voor de komende jaren te komen.

Reactie van het college:

Met de initiatiefnemers delen we het streven om onnodige lichthinder te voorkomen. De gesprekken die we met de initiatiefnemers hebben gehad, hebben ons geholpen ons beeld van lichthinder in de stad verder te verbreden. Hieronder geven we aan welke concrete maatregelen we naar aanleiding van die gesprekken gaan nemen, op welke wijze we met de initiatiefnemers in gesprek willen blijven en op welke punten we het staande beleid gaan aanscherpen. Voor de leesbaarheid hebben we ervoor gekozen om niet elk beslispunt langs te lopen en gekozen voor een onderverdeling in het nemen van concrete maatregelen en het aanscherpen van het staande beleid.

We nemen een aantal concrete maatregelen

Definitie van lichthinder

Uit de bespreking in de commissie blijkt dat het lastig is om lichtvervuiling te definiëren. Bij het verlichten van de openbare ruimte zijn we altijd op zoek naar een goede balans tussen sociale veiligheid en minder of andere verlichting. Belangrijk is om te beseffen dat verlichting wordt bepaald

door de toegepaste armatuur (techniek) én het gebied waarin het staat. Mogelijke lichthinder moet in die context worden onderzocht. Er zijn normen gesteld aan lichthinder voor directe uitstraling naar boven door de Nederlandse Stichting voor Verlichtingkunde (NSVV). Deze normen zijn afhankelijk van het gebied waar de armaturen staan. De norm voor uitstraling naar boven is in een natuurgebied strenger dan in een centrumgebied. Het college hanteert voor lichthinder de normen van de NSVV als leidraad. Deze concrete norm biedt houvast voor het toetsen van lichthinder in situaties waar de beleving van lichthinder verschilt.

Planmatige vervanging van naar boven uitstralende armaturen

Er is begin dit jaar een eerste inventarisatie gemaakt en besproken met de initiatiefnemers van de armaturen die technisch niet voldoen aan de NSVV norm. Het gaat om circa 2500 armaturen in de stad, vaak lage masten die teveel licht direct naar boven uitstralen. Het grootste deel hiervan staat in Leidsche Rijn. Deze armaturen staan op de planning om tussen 2019–2025 te worden vervangen door armaturen die wel aan de norm voldoen. Het betreft een investering van ruim 1,2 miljoen euro. We raden af om deze investering naar voren te halen, omdat daardoor het planmatig vervangen van andere armaturen (SOX) moet worden vertraagd. Van de SOX armaturen stopt op korte termijn de verkoop van een aantal benodigde lamptypes. Ook in onderhoudskosten zijn de SOX lampen duurder indien ze niet tijdig worden vervangen. We zijn bereid om in overleg met de initiatiefnemers te kijken of er een prioritering is aan te brengen in de planmatige vervanging van de eerder genoemde 2500 armaturen als we daar in 2019 mee starten. Gelet op de afzienbare termijn waarbinnen deze armaturen vervangen worden is het college geen voorstander om deze tussentijds naar boven af te schermen. Tussentijdse afscherming zou een kostenpost van 120.000 euro opleveren.

Een andere vraag die door het burgerinitiatief werd gesteld ging over het afschermen van het naar de zijkant uitstralende licht van deze armaturen. We verwachten dat het afschermen van de naar zijkant uitstralende verlichting tot klachten van bewoners leidt over te donkere straten, omdat in Leidsche Rijn er indertijd voor is gekozen om minder lichtmasten te plaatsen om op die manier energie en materialen te besparen. Het afschermen van de naar de zijkant uitstralende licht raden we daarom af.

Afschermen verlichting naar groen, water en hemel op locatie onderzoeken

Om rondom groen en water concrete maatregelen tegen lichthinder in beeld te brengen moet per locatie worden gekeken of er mogelijkheden zijn om de verlichting af te schermen en of het wenselijk is om dit uit te voeren. Er staan niet overal dezelfde soorten armaturen en bovendien is de locatie bepalend voor eventuele hinder. We stellen voor om bij deze inventarisatie ook sportvelden mee te nemen. Vaak spelen op deze locaties (parken, fietspaden langs water, sportvelden) ook andere belangen een rol, zoals sociale en verkeersveiligheid, het stimuleren van sporten en recreatie in de stad. Wij willen samen met de initiatiefnemers een aantal locaties te prioriteren, deze locaties te bezoeken en dan een advies op te stellen over mogelijk te treffen maatregelen om lichthinder tegen te gaan. In overleg met de wijkraad kiezen we een manier om dit advies met omwonenden en/of gebruikers te bespreken, zodat alle belangen in de afweging worden meegenomen.

Schakeltijden aanlichting gebouwen aanpassen

Op korte termijn is het mogelijk om de schakeltijden van de aanlichting van gebouwen aan te passen. Op dit moment worden op circa 80 locaties in de stad objecten aangelicht zoals bruggen, gebouwen en monumenten (waaronder de Domtoren). Deze objecten schakelen op verschillende tijden in en uit. Dit kan variëren van het laten branden van de aanlichting gedurende de nacht tot en met het om 22.00 uur uitschakelen van de verlichting.

Het aanpassen van de schakeltijden van de aanlichting van de objecten kunnen we laten samen gaan met de avondschakeling van de openbare verlichting. De openbare verlichting wordt dan gedimd en de aanlichting van objecten gaat uit. Voor de Domtoren maken we een uitzondering. Deze maatregelen kunnen we in de komende drie jaar doorvoeren waarbij we werk met werk maken. De aanpassingen worden doorgevoerd op het moment dat de voedingskasten in de stad worden geïnspecteerd. De kosten bedragen eenmalig circa 40.000 euro verspreid over drie jaar en zijn onderdeel van het meerjarenonderhoudsprogramma. Het doel van het nieuwe schakelregime is om te komen tot een nieuw uniform tijdstip waarop de dimming start en de aanlichting wordt uitgezet. Deze keuze voor een

eenduidig schakelregime betekent dat de straatverlichting in Utrecht om 23 uur (ipv 22 uur) in dimstand gaat omdat dan ook de aanlichting van objecten veilig kan worden uitgeschakeld. We verwachten geen negatieve gevolgen voor weggebruikers hiervan. Het energieverbruik van de openbare verlichting zal door deze maatregel toenemen met naar verwachting circa 1%. De maatregel kan binnen drie jaar worden uitgevoerd.

Uitschakelen grondspots

De inschatting is dat er circa 100 grondspots voor bomen in de stad zijn, waarvan een groot deel op de Melissakade zijn geplaatst. Het verwijderen van deze grondspots voor het einde levensduur is een vorm van kapitaalvernietiging. Daar bovenop kost het verwijderen van de grondspots circa 15.000 euro in totaal. We stellen voor om deze grondspots uit te faseren, waarbij ze op het schakelregime van de aanlichting komen en niet meer worden vervangen bij het einde levensduur. De maatregel kan naar verwachting binnen drie jaar zijn uitgevoerd. Nieuwe grondspots voor bomen worden niet meer aangelegd.

Meldpunt lichthinder

We stellen voor om het bestaande meldingssysteem van de gemeente geschikt te maken zodat, naast meldingen over kapotte verlichting, ook meldingen over te veel of te weinig verlichting kunnen worden gemeld. Zo houden we één loket voor alle meldingen van de bewoners in Utrecht. We verwachten dat deze wijziging voor het einde van het jaar kan worden ingevoerd.

Rapporteer over lichthinder

In het derde Duurzaamheidsverslag 2016 dat u recent is toegezonden zijn een aantal indicatoren voor openbare verlichting opgenomen, waaronder het aantal meldingen van lichtoverlast en getroffen maatregelen rondom afscherming en diervriendelijke verlichting. Dit hoofdstuk gaan we de komende jaren uitbreiden zodat de voortgang van de uitvoering van de concrete maatregelen kan worden gevolgd.

Aanscherpen huidig beleid naar aanleiding van het burgerinitiatief

Gemeentelijke verlichtingsplan

In het gemeentelijke verlichtingsplan (2008) zijn vijf beleidsdoelen aangegeven, waaronder het beperken van verlichtingsniveaus en lichtvervuiling. In dit plan is onder andere aangegeven dat terughoudend met verlichting in parken en groenstroken wordt omgegaan. Dit plan is in 2013 geëvalueerd en daarin zijn een aantal nieuwe maatregelen aangekondigd onder andere over een aantal overbodige verlichtingspunten. Over de stand van zaken van de uitvoering van deze maatregelen bent u per brief geïnformeerd op 17 januari 2017 (kenmerk 16.510032). Ook in het Handboek Inrichting Openbare Ruimte zijn diverse maatregelen voor zowel energiebesparing als lichthinder opgenomen.

Naar aanleiding van het burgerinitiatief is het handboek tegen het licht gehouden en worden een aantal regels aangescherpt. Het gaat dan bijvoorbeeld om het standaard toepassen van verlichting met maximaal 3000 Kelvin¹. Hiermee komen wij tegemoet aan de vraag van de initiatiefnemers. In de praktijk wordt verlichting van hoger dan 3000 Kelvin al niet meer toegepast, met uitzondering van de onderdoorgangen in de stad. Uit ervaring blijkt dat een hogere kleurtemperatuur over het algemeen met minder vandalisme gepaard gaat, waardoor we in de onderdoorgangen met een hogere kleurtemperatuur blijven werk. In lijn met wat eerder in de brief is aangegeven wordt eveneens in het Handboek opgenomen dat er geen grondspots voor bomen mogen worden toegepast.

Wat betreft de communicatie over het beleid is gekeken naar instrumenten die andere gemeenten hiervoor gebruiken. Om het beleid per lichtsituatie te verduidelijken kan de gemeente bijvoorbeeld 'verlichting in beeld' gaan gebruiken. Daarin is in beelden op kaart aangegeven hoe de verlichting er op een bepaalde plek in de gemeente uit ziet². Het instrument kan helpen om de diverse vragen

¹ Kelvin is een maat voor de kleurtemperatuur van het type licht. Het geeft een kleurindruk die bijdraagt aan de beleving van de verlichting. Verlichting met een Kelvin waarde groter dan 3000 Kelvin is in de beleving feller dan verlichting met een kleurindruk van onder de 3000 Kelvin.

²<http://raalte.verlichtinginbeeld.nl/map/>

rondom verlichting die er zijn en worden gesteld aan de gemeente op een beeldende wijze toe te lichten. Er zijn foto's te zien van de situatie met daaronder een toelichting over de lichtsituatie ter plaatse. Een dergelijk instrument kan de vragen die over (te veel en te weinig) verlichting worden gesteld aan de gemeente helpen beantwoorden. De benodigde investering van een dergelijk instrument bedraagt 25.000 euro en zou eventueel gedekt kunnen worden uit het meerjarenonderhoudsprogramma. Wij stellen voor om, indien u dit wenst, hiermee aan de slag te gaan.

Overige bestaande juridische mogelijkheden voor het beperken van lichtvervuiling betreffen onder andere de APV als het gaat om reclameverlichting en het Activiteitenbesluit als het gaat om verlichting bij bedrijven. Over de reclameverlichting heeft u een voorstel voor een gewijzigde Reclameverordening ontvangen (d.d. 14 mei 2017). Wat betreft het activiteitenbesluit toetst en handhaaft de gemeente actief op het treffen van maatregelen met een terugverdientijd van vijf jaar. Het laten branden van overbodige verlichting in gebouwen valt hieronder.

Resumerend

Het aanpassen van het schakelregime, het uitschakelen van de grondspots en de aanlichting én de prioritering van de vervanging van de naar boven uitstralende verlichting in de stad kunnen binnen het huidige beschikbare budget op korte (binnen circa drie jaar) en middellange termijn (circa 7 jaar) worden uitgevoerd. In het maatwerk advies wat we met de initiatiefnemers willen opstellen over het afschermen van verlichting naar groen, water en hemel zullen eventuele kosten voor het treffen van maatregelen in beeld worden gebracht en meegenomen in de afwegingen over mogelijke maatregelen. Daarnaast stellen we voor met de initiatiefnemers een prioritering aan te brengen voor de vervanging van de desbetreffende armaturen in Leidsche Rijn.

Met het nemen van de genoemde concrete maatregelen lossen we een aantal ongewenste situaties op. Door het huidige beleid op een aantal punten aan te scherpen komen we tegemoet aan het doel van het burgerinitiatief om lichthinder structureel onderdeel te maken van de uitvoering van het beleid.

Bij de drie besprekingen van bovengenoemde voorstellen met het burgerinitiatief Elke dag een Nacht van de Nacht is door de initiatiefnemers aangegeven dat ze in de basis tevreden zijn over de voorgestelde maatregelen, maar uiteraard wel nog verder in gesprek met de gemeente willen blijven over verdere verbeteringen. Iets wat wij uiteraard ondersteunen.

Overige vragen uit de commissie

Naast bovenstaande onderwerpen zijn in de commissievergadering een aantal vragen gesteld over lichtvervuiling in het algemeen en in specifieke situaties. Zo is de verlichting bij 't Lint en in het Maximapark aan de orde geweest. Er zijn naar aanleiding van de schouw drie opties voorgelegd aan het Parkberaad van Leidsche Rijn. Uiteindelijk is ervoor gekozen om de verlichting langs de Smalle Themaat te optimaliseren zodat een veilige fietsroute via het fietspad langs de Heinsmaat en de Smalle Themaat mogelijk is. De uitvoering hiervan start op korte termijn.

De vraag is gesteld wat functionele verlichting is. Functionele verlichting betreft verlichting die nodig is op een bepaalde locatie en in de hoeveelheid die voor het gebruik van die locatie nodig is. Standaard brengen we functionele verlichting aan in de stad. In het centrumgebied en andere speciale locaties in de stad zetten we openbare verlichting ook in als decoratieve verlichting, denk bijvoorbeeld aan het Domplein en de Oudegracht. In het Handboek Inrichting Openbare Ruimte nemen we expliciet op dat ook sierverlichting minimaal aan de NSVV norm voor directe uitstraling naar boven moet voldoen. In het handboek is al opgenomen dat functionele verlichting aan de NSVV normen moet voldoen.

In de commissie werd gevraagd om als gemeente Utrecht geen direct naar boven uitstralende verlichting meer in te kopen. Sinds 2014 kopen wij dit soort armaturen niet meer in en worden deze dus niet meer toegepast. Op het moment dat één van de 2500 resterende naar boven uitstralende armaturen stuk gaat, wordt deze vervangen door een armatuur die niet naar boven uitstraalt. Tussen 2019 en 2025 worden alle resterende armaturen vervangen.

Datum **22 juni 2017**

Daarnaast werd in de commissie door meerdere partijen gevraagd of meer algemeen onderzoek naar lichtvervuiling nodig is. Dit naar aanleiding van de foto uit het ISS station die van Utrecht in de nacht is genomen. Nader onderzoek zou kunnen worden gedaan naar waar precies de waargenomen lichtreflectie plaatsvindt. De verwachting is dat onder andere de reflectie van de verlichting langs de wegen met een verkeersfunctie een rol speelt. Met de vervanging van de oude SOX armaturen verwachten we dat de reflectie van de verlichting naar de hemel vermindert. Op dit moment zien we geen toegevoegde waarde in een nader onderzoek naar lichtvervuiling in de stad.

Tot slot werd geopperd om te onderzoeken of bewoners kunnen worden ingezet om te helpen met het afschermen van verlichting. Zowel vanuit de initiatiefnemers als vanuit het college vinden we dit ongewenst. Het werken op hoogte en met elektriciteit brengt extra gevaren met zich mee. Dit moet uitsluitend door gecertificeerde vakmensen én in opdracht van de gemeente worden uitgevoerd.

We vertrouwen erop hiermee al uw vragen te hebben beantwoord.

Hoogachtend,

Burgemeester en wethouders van Utrecht,

de secretaris,

de burgemeester,